

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

BELEI GHEORGHE – Doctorand – Judecător
Judecătoria Sebeș

Scurt istoric

1. La 4 noiembrie 1950, la Roma, reprezentanții a 13 guverne, între care, pentru Franța, Robert Schuman, semnează Convenția Europeană pentru „Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale” („Convenția”).

2. La 3 septembrie 1953, Convenția intra în vigoare o dată cu depunerea celui de-al doilea document de atificare, cel al Mareșului Duce de Luxemburg. Completată sau modificată în 1952, 1963, 1966, 1983, 1984 și 1985 de opt protocoale adiționale sau de amendamente, după caz, ca unește la 1.01.1986 ansamblul a 21 de state membre ale Consiliului Europei, organizație care își are sediul în capitala Alsaciei franceze - Strasbourg.

3. La data de 18 mai 1954, la Strasbourg, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei („Comitetul de Miniștri”) alege pentru prima dată membrii Comisiei Europene pentru Drepturile Omului („Comisia”), în fața căreia, în mod necesar, începe orice proces introdus la scară internațională în baza Convenției.

4. La 21 ianuarie 1959, la Strasbourg, Adunarea consultativă parlamentară a Consiliului Europei alege, larândul său, pentru prima dată, judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului („Curtea”), chemată să examineze-după Comisie -unele dintre aceste cauze și să le soluționeze prin decizii obligatorii și definitive.

Printre ei figura și Rene Cassin. A continuat să fie membru al Curții până în ultima lui zi. A prezidat-o între 1965 și 1968, după ce i-a fost vicepreședinte între 1959 și 1965 și după ce inspirase, într-o mare măsură, regulamentul interior. I-a succedat, între 1976 și 1980, Pierre-Henri Teitgen. Si el a marcat mult Curtea, pentru ca a luat parte la elaborarea a nu mai puțin de 15 hotărâri. Mai înainte jucase un rol capital în geneza Convenției, în sânul Mișcării Europene, apoi în calitate de raportor la Adunarea Consiliului Europei. Cu o ardoare și o forță de convingere comunicative, combătuse mai ales teza adversarilor cu privire la crearea Curții.

După anul 1980, un rol important în afirmarea în continuare a Curții, l-au avut Rolv Ryssdal, președinte până în 1997 și Rudolf Berndhardt, președinte până la instalarea noii Curți (31.10.1998).

In ciuda amprentei lăsate de aceste mari personalități și a unei serii de studii și lucrări doctrinare, Curtea rămâne prea puțin cunoscută juriștilor și cetățenilor din țara noastră. Poate unora dintre ei le-ar fi plăcut să se familiarizeze cu ea. Vom încerca să-i ajutăm, prezentându-le-o mai întâi ca organ înfățișat în natura sa, în procedura, funcțiile și puterile sale, după care vom încerca să schițăm jurisprudența selectivă.

Natura juridică a Curții Europene

Din însăși denumirea sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului este o jurisdicție internațională - sau supranațională - independentă, și aceasta sub un dublu aspect: la independența individuală a membrilor săi se adaugă independența sa colegială.

Independența individuală a judecătorilor

Potrivit art. 38 din Convenție, Curtea „se compune dintr-un număr de judecători egal cu cel al membrilor Consiliului Europei; ea nu poate să cuprindă mai mult de un cetățean al unuia și același stat”, cu o excepție, cum rezultă din anexa VI -3.1.

Modul de desemnare a judecătorilor tinde în mod net să le garanteze independența. În favoarea unei proceduri de alegere, articolul 39 îndepărtează sistemul de numire unilaterală de către state, *ut singuli*. Prezentarea candidaților incumbă guvernelor. Fiecare dintre acestea întocmește o listă de trei persoane, între care cel puțin doi de naționalitatea lui. Alegerea se face de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, iar votarea are loc cu „majoritatea sufragiilor exprimate”. Se întâmplă ca Adunarea să nu-l aleagă pe candidatul ce are favorurile guvernului său (se pot cita mai multe cazuri de acest gen).

La rândul lor, condițiile cerute de Convenție contribuie la întărirea independenței individuale a judecătorilor: candidații trebuie „să se bucure de cea mai înaltă considerație morală și să reunească condițiile cerute pentru exercitarea înaltelor funcții judecătorești sau să fie juriști ce posedă o competență notorie” (art. 39/3). În general, Curtea s-a compus din avocați, profesori de drept și magistrați, în activitate sau pensionați; unii dintre ei au acumulat cele două formații sau au ocupat funcții de răspundere politică în țările lor. Convenția nu i-a împiedicat să exercite o profesie în paralel cu funcțiile „europene”, punct în care aceasta contrastează cu textele aplicabile Curții Internaționale de Justiție (Haga) și Curții de Justiție a Comunității Europene (Luxemburg). Protocolul 11 aduce statutul judecătorilor C.E.D.O., din acest punct de vedere, la nivelul acestora.

Judecătorii se achită de sarcinile lor în mod individual, ei nefiind delegați guvernamentali care să se conformeze instrucțiunilor primite din respectivele capitale, în decembrie 1958, Comitetul de Miniștri a recunoscut unanim, în plus, că „judecătorii trebuie să stea la sediu cu titlu pur individual și să se bucure (...) de independența completă pe care o postulează Convenția”.

Membrii Curții se angajează, prin jurământ, în fața acesteia sau, eventual, în fața președintelui ei, să-și exercite funcțiile „cu onoare, independență și imparțialitate” (art. 3 din regulament). Independența lor inspiră o încredere suplimentară în imunitățile foarte extinse a căror ridicare numai Curtea are competența să o pronunțe (art. 59 din Convenție, al patrulea protocol adițional la Acordul general asupra privilegiilor și imunităților Consiliului Europei).

Totuși, nu ajunge ca judecătorii să fie independenți și imparțiali; mai trebuie ca ei să se comporte astfel pentru a nu da naștere nici unei bănueli. În acest spirit, art. 4 din regulamentul Curții le interzice să-și îndeplinească funcțiile „atâta timp cât sunt membri ai unui guvern sau cât ocupă un post ori exercită o funcție incompatibilă cu independența și imparțialitatea judecătorului”.

Independența individuală a membrilor Curții nu este un cuvânt gol, cal timp în numeroase cauze unul dintre ei votează împotriva tezei autorităților sale naționale, chiar atunci când colegii săi se împărțeau în două „câmpuri” de forță aproape egale sau când majoritatea însăși hotăra absența violării din partea statului apărător.¹

Independența colegială a Curții

Independenții colegială a Curții reiese din ceea ce „stabilește regulamentul său și fixează procedura sa” (art. 55 din Convenție). Regulamentul inițial, datat 18 septembrie 1959, după ce a suferit de-a lungul anilor o scrie de amendamente asupra unor puncte diverse, a făcut obiectul unei reforme complete la 24 noiembrie 1982. Intrat în vigoare la 1 ianuarie 1983, noul text a avut aplicabilitate pentru cauzele deduse Curții după această dată până la 31.10.1998.

Potrivit acestuia, Curtea își alege președintele și vicepreședintele săi, pentru o perioadă de 3 ani și îi poate realege. „Președintele conduce lucrările și serviciile Curții”; el o „reprezintă (...) și mai ales îi asigură relațiile cu autoritățile Consiliului Europei”, în principiu, prezidează camerele și pe deasupra Curtea în plen.

Curtea hotărăște cu majoritate, grație căreia poate ajunge la veritabile decizii, demne de acest nume, mult mai ușor decât o instituție interguvernamentală destinată căutării laborioase a unanimității sau a consensului. Hotărârea indică „numărul judecătorilor ce au constituit majoritatea” și orice judecător din minoritate - sau din majoritate, în caz de dezacord asupra motivării și nemotivării concluziei - are dreptul de a adăuga „expunerea opiniei sale individuale”.

Sub această rezervă, deliberările îmbracă un caracter secret, ceea ce consolidează independența Curții.

Grefierul asistă la acestea cu alți agenți ale căror interese de serviciu implică prezența, dar el se bucură

¹ "M. A. Eissen -,Curtea Europeană a Drepturilor Omului", Strasbourg, 1985, p. 5.

de o largă autonomie în raporturile sale cu Secretarul General și cu organele politice ale Consiliului Europei. „Răspunzător de organizarea și activitățile Grefei sub autoritatea președintelui” el este ales de Curte, cu posibilitatea de realegere; la fel se procedează cu grefierul adjunct. Astfel asigurată, printr-un ansamblu coerent de texte, atât convenționale cât și regulamentare, independența colegială a Curții se reflectă, totodată, în derularea procedurii.

Procedura (anterioară Protocolului nr. 11)

Sesizarea Curții

În termenii articolelor 32/1 și 47 din Convenție, sesizarea Curții trebuia să aibă loc în termenul de trei luni de la data trimiterii la Comitetul de Miniștri a raportului prevăzut în articolul 31: raportul în care, după ce a reținut cererea inițială, Comisia stabilește faptele și constată eșecul tentativei de reglementare amiabilă (art. 28 și 29), formulează un aviz asupra existenței sau absenței unei violări imputabile Stalului pârât.

În ce privește individul, clauza facultativă a articolului 25 îi acordă acces la Comisie, dar semnatarii Convenției nu au vrut să-i deschidă ușile Curții, contrar a ceea ce dorea Mișcarea Europeană.

Caracterele generale ale procedurii la Curte până la 31.10.1998

a. Caracterul contradictoriu

Până la 1 ianuarie 1983, în cadrul „anchetelor, expertizelor și altor măsuri de instrucție”, Curtea putea să primească depoziția celui interesat ca și a „oricărei persoane” - asupra problemelor de fapt (art. 38/1 din vechiul regulament, art. 40/1 din cel nou și hotărârea Lawless din 14 noiembrie 1960). Astfel, în 1975 ea l-a audiat, nu ca martor, ci cu „titlu de informare” și iară prestare de jurământ, pe Secretarul General al Sindicalului Național al Poliției belgiene.

În ciuda corectărilor aduse de reglementări, jurisprudență și practică, procedura Curții nu asigură această „egalitate de arme” pe care art. 6 din Convenție îl obliga pe judecătorul național să o observe. În timp ce guvernul pârât se bucura de o întreagă libertate în motivarea deciziei atacate, individul pe care Convenția arc ca scop să-l protejeze nu putea sesiza Curtea.

Acesta se vedea plasat sub „tutela” delegaților, care puteau avea motive excelente de a-l ține departe ori să caute să îi limiteze declarațiile la strictul necesar.

De la 1 ianuarie 1983 relațiile Curții cu reclamantul devin directe; ele încetează să mai treacă prin mijlocirea determinată de delegații Comisiei.

În termenii an. 36/1,2 și 3 d) din noul regulament, „începând de la primirea” unui act introductiv emanând de la aceasta din urmă sau de la un guvern „grefierul comunica un exemplar” nu doar „președintelui, vicepreședintelui și judecătorilor”, ca și, după caz „Comisiei” și „oricărei Părți contractante desemnate de art. 48 din Convenție” (art. 32/1 din vechiul regulament), dar și „persoanei fizice, organizației nonguvernamentale sau grupului de particulari care au sesizat Curtea în virtutea articolului 25 din Convenție”; în același timp îi adresa „o copie a raportului Comisiei” și, mai ales, îl invita ca, în două săptămâni, să indice „dacă dorește să participe la procedura corespondentă în fața Curții” și, dacă da, „numele și adresa persoanei desemnate de el”. Potrivit art. 30/1, reclamantul trebuia, în principiu, să fie „reprezentat de un consiliu abilitat pentru exercitare într-un stat oarecare din cele contractante și rezident pe teritoriul unuia dintre ele, sau de o altă persoană acceptată de președinte”; acesta „îi poate autoriza oricând să-și asume el însuși apărarea intereselor sale”, „unde e cazul cu asistența unui astfel de consiliu sau unei asemenea alte persoane”.

Situația individului este apropiată în multe privințe de cea a statelor. Totuși, el nu se bucură de o deplină „egalitate de arme” cu acesta: nu avea dreptul de a sesiza ci însuși un litigiu la Curte; nu putea nici să ridice în fața ei o excepție preliminară (art. 47/1), nici să solicite interpretarea sau revizuirea unei hotărâri (art. 56/1 și 57/1).

Stabilirea relațiilor directe cu reclamantul a antrenat un sistem modest de asistență judiciară gratuită. Noul regulament e în acord cu articolele elaborate în acest scop. Anexa unde figurează acestea nu a intrat în vigoare decât la 1 noiembrie 1983. Până la această dată, fixată de președinte în funcție de creditele bugetare disponibile, acordarea asistenței judiciare unui particular pentru a-și apăra cauza în fața Curții a fost legată, ca mai înainte, unui addendum din 1963 la regulamentul interior al Comisiei, addendum aplicat apoi mai mult timp - prin analogie - „persoanelor ce asistau delegații”.

b. Oralitatea

Desfășurată în contradictorialitate, procedura Curții a fost și este, în esență, și orală.

Curtea judecă în ședințe destinate audierii pledoariilor și, unde este cazul, a dispozițiilor și declarațiilor.

Oralitatea caracterizează și pronunțarea hotărârilor Curții. Asupra acestui punct, noul regulament a introdus totuși o atenuare. Dacă continua să ceară lectura „în ședință publică de către președinte sau de un alt judecător delegat de el”, regulamentul cruța de acest caracter, căci, în cazul unei hotărâri de radiere de pe rol sau cu privire la aplicarea art. 50 din Convenție, președintele poate decide că o notificare scrisă „va echivala una pronunțată”: comunicarea, de către grefier, a unei copii certificate conforme CU hotărârea „părții sau părților, Comisiei, reclamantului, Secretarului General al Consiliului Europei”, către *amici curiae* și „oricărei alte persoane direct interesate”.

c. Publicitatea

De la oralitatea procedurii la publicitatea sa, nu mai este decât un pas, Curtea sărind peste ea în regulamentul său, în jurisprudența și practica sa, Convenția rămânând mută în materie. Dezbaterile sunt publice, „cel puțin dacă Curtea nu hotărăște altfel în funcție de circumstanțe excepționale”, ceea ce nu s-a produs niciodată până la 25 noiembrie 1986. Documentele nepublicate „sunt accesibile publicului doar dacă președintele nu a hotărât altfel, din oficiu sau la cererea unei părți, a Comisiei, a reclamantului sau a oricărei alte persoane interesate”.

Acest „caracter public” al procedurii sale de „organ judiciar” a fost proclamat de Curte încă de la prima sa hotărâre, deja citată; de atunci, el nu a încetat să se accentueze.

Competențe și hotărâri

Funcții

Curtea are ca funcție esențială să decidă dacă există sau nu violare, dar competența ei „se întinde asupra tuturor cauzelor ce privesc interpretarea și aplicarea (...) Convenției” cu care o sesizează statele contractante și cetățenii, ca având, deci, plenitudine jurisdicțională.

Ea judecă nu numai în drept, ci și în fapt.

În al doilea rând, ea judecă competența și admisibilitatea pe fond și tranșează orice „contestare a problemei de rezolvat, dacă este (ea) competentă”.

În al treilea rând, problemele de aplicabilitate a Convenției ating „interpretarea și aplicarea” acesteia, ele rezultând din fond și Curtea are competența de a le judeca.

Curtea este, totodată, stăpâna calificării juridice a faptelor cauzei; ea nu se consideră legată de aceea pe care o dau reclamantii și guvernele, în virtutea principiului *jura novit curia*, de exemplu, ea a studiat din oficiu mai mult decât o plângere sub unghiul articolului sau paragrafului pe care părțile nu l-au citat și chiar o cauză pe care Comisia o declarase inadmisibilă reținând-o. În accepția Curții, o plângere se caracterizează prin faptele pe care le denunță și nu prin simple probe sau argumente de drept invocate. Plenitudinea de jurisdicție a Curții este eficace numai în limitele „cauzei”.

Competențele

Exercitarea acestor competențe largi conduce la adoptarea hotărârilor.

Elaborarea lor parcurgea 4 etape: i) Camera sau Curtea în plen ținea imediat după audieri o primă deliberare care ajungea, cu sau fără vot, la concluzii provizorii și la constituirea unui comitet de redactare; ii) pe această bază, Grefa pregătește un anteproiect pe care iii) Comitetul de redactare îl discuta, îl amenda; iv) de unde, un proiect remaniat care dă loc unei a doua deliberări ce se termină prin voturi definitive și prin adoptarea textului de citit în ședință publică.

a. Deciziile pronunțate astfel se puteau sprijini - conjunct sau separat - pe o serie de probleme a căror diversitate corespundea, bineînțeles, multitudinii de funcții ale Curții; probleme de competență sau de admisibilitate, de procedură sau de probă; de asemenea, probleme de radiere de pe rol.

Rămâne esențialul, problemele de fond; ele se grupează în două categorii:

1. De o parte, problema crucială de aflat, dacă a existat sau nu o ignorare a Convenției.

Dacă Curtea tranșează problema printr-o soluție negativă, ceea ce s-a întâmplat în 26 de cauze, hotărârea nu atrage, evident, în principiu, nici o măsură din partea statului pârât. Președintele o comunică totuși Comitetului de Miniștri, dacă acesta se limita să ia notă de ea; nu îi revine în sarcină supravegherea

executării.

2. Din contră, când Curtea relevă una sau mai multe violări, art. 50 din Convenție o obligă, în mod normal, să hotărască asupra problemei de fond: este sau nu cazul să se acorde „o satisfacție echitabilă” victimei, desemnată ca „parte lezată”, adică, în practică, individul reclamant? În caz afirmativ, hotărârea impune statului o prestație precisă; el nu va avea o impunere pur declarativă.

b. Dincolo de diversitatea lor, hotărârile au caracteristici comune.

Mai întâi, trebuie să fie motivate. Dacă ele nu exprimă „în totul sau în parte opinia unanimă a judecătorilor”, fiecare dintre aceștia are „dreptul de a-i adăuga”, fie „expunerea opiniei sale separate, concordante sau opuse”, fie „simpla constatare a dezacordului său”. Marea majoritate dintre ele sunt însoțite efectiv de asemenea opinii, când individuale, când colective, mai rar de „observații de dezacord” asemănătoare sau de explicații de votare. Totuși, există un număr apreciabil de hotărâri „monolitice” ce emană de la Camere și chiar de la Curtea în plen.

În al doilea rând, hotărârile Curții îmbracă un *caracter definitiv*, afirmat prin articolul 52 din Convenție. Această clauză are însă „ca unic scop acela de a le sustrage (...) de la orice recurs în fața oricărei alte autorități”; ea nu împiedică depunerea unei cereri de interpretare sau în revizuire adresate Curții însăși.

Apoi, *caracterul „esențialmente declaratoriu”*. Articolul 50 din Convenție abilitază Curtea ca, la nevoie, să acorde victimei o „satisfacție echitabilă” și, în acest sens, să dea o „hotărâre de prestație”. Dar prima sarcină pe care i-o distribuie este să arate dreptul, dacă a existat sau nu o violare. Nu îi atribuie competența de a abroga o lege, de a anula un act administrativ, de a casa o sentință judecătorească etc., pe care le-ar considera contrare Convenției. Aceasta reiese cu claritate atât din redactarea articolului, cât și din lucrările pregătitoare.

În schimb, *hotărârile Curții se bucură de putere obligatorie*: în termenii art. 53, statele contractante „se angajează să se conformeze acestora în litigiile în care (ele) sunt părți”. Pentru a se achita de această sarcină, după pronunțarea unei hotărâri de constatare că au încălcat Convenția, statele pot, fără nici o îndoială, să se vadă determinate să ia măsuri individuale, cum ar fi vărsarea indemnizației acordate interesatului, dar „autoritatea lucrului judecat la Strasbourg” merge dincolo de asta.

Totuși, hotărârile Curții nu cuprind formulă executorie și nici nu au putere de titlu executoriu. Pentru executarea lor, în măsura în care o arată, ele depind de statele contractante și, în principiu, se lasă alegerea mijloacelor în acest scop. În lipsa unui „braț secular european” capabil să le asigure respectarea prin constrângere, art. 54 din Convenție se limitează să prevadă transmiterea lor „la Comitetul de Miniștri care le supraveghează executarea”.

Noua Curte Europeană a Drepturilor Omului

Reforma sistemului de control. Caracteristici și unele evaluări

a. La data de 1 noiembrie 1998 a intrat în vigoare Protocolul nr. 11 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului („Convenție”), adică la 48 de ani după ce Convenția a fost deschisă pentru aderare. Protocolul a urmărit centralizarea mecanismelor de aplicare a Convenției, înlocuind Comisia și Curtea cu program limitat (art. 19), cu o *Curte Unică permanentă*, în același timp, a întărit caracterul judiciar al sistemului, instituind jurisdicția obligatorie a Curții și dreptul individual de petiționare exercitat direct la Curie. În esență, deci, principalul scop al reformei a fost eficientizarea mecanismului de aplicare a Convenției, prezența permanentă a 41 de judecători la Curtea de la Strasbourg garantând realizarea acestuia.

b. Unul din imperativele majore care au impus reforma a fost necesitatea de a face față unui număr tot mai mare de cazuri, datorate aditerii altor state în C.E. și recunoașterii jurisdicției Curții, cu toate consecințele sale. Este extrem de elocvent faptul că numai în zece ani s-a dublat numărul statelor care au acceptat jurisdicția Curții², iar aceasta acoperă o arie geografică însemnând o populație de aproape 800 milioane de potentiali justițiabili care au acces direct la Curte și, care, în final, oricare ar fi temeiul sau obiectul plângerii lor, au dreptul, conform Convenției, să primească o hotărâre judecătorească.

² Dacă în 1998 erau 21 de state în C.E., în anul 1998 numărul lor a ajuns la 41.

Vechea Curte „si-a îndeplinit misiunea sa majora, în condițiile complexe ale marilor procese democratice din Europa, oferind modele de conduită statală si individuală, ceea ce a contribuit, substanțial, la îmbunătățirea condiției umane, astfel încât dreptul oamenilor la speranța, bunăstare și fericire să poată fi o realitate³.

Totuși, cum se va arăta în lucrare, Curtea si Comisia nu mai puteau face față acestor noi dimensiuni social-politice și, mai ales, realității extinderii, într-o asemenea mare viteză, a jurisdicției sale.

Sistemul este, bineînțeles, subsidiar, întrucât responsabilitatea pentru protecția drepturilor omului revine, în primul rând, autorităților naționale, iar petiționarilor li se impune să epuizeze, mai întâi, căile legale din sistemul judiciar național.

c. Totuși, „principiile îngemănate ale democrației și statului de drept ce stau la baza garantării Convenției sunt liantul care, în cele din urmă, va uni Europa în pace și stabilitate, iar Convenția este un formidabil instrument pentru atingerea acestui obiectiv”.⁴ Din această perspectivă înțelegem mai atent de ce pregătirea reformei mecanismului de control a durat aproape zece ani și, cu toate acestea, nu a anticipat integral (nici nu o putea face) impactul și toate consecințele produse de creșterea, atât de impresionantă și grabnică, a numărului membri lor Consiliului Europei.

Înlăturând Comisia, deci, prima fază a procedurii, reforma a deschis, fără alte filtre prealabile, calea sesizării directe și, așa se explică, în principal, numărul spectaculos de mare al sesizărilor din ultimii doi ani.

O serie de noi „facilități” ale accesului liber la Curte a generat supraîncărcare și dificultăți practice. Până la decizia asupra admisibilității, solicitanților li se permite să folosească limba statului contractant (sunt permise, așadar, 37 de limbi diferite). Aceasta aglomerează și complică activitatea judecătorilor în faza respectivă, sustrăgându-i de la misiunea lor esențială, aceea de a se concentra asupra jurisprudenței, a cazurilor care ridică probleme în raport cu Convenția.

Pe de altă parte, datorită unor serioase nereguli în procedurile naționale, în anumite cazuri, Curtea s-a văzut nevoită să efectueze cercetări nemijlocite, comparându-se cu o instanță de prim grad, ceea ce i-a îngreunat activitatea.

d. In ce privește jurisprudența, Luzius Wildhaber releva că „prima lecție învățată în acest prim an de funcțiune este cea a continuității. Curtea se bazează foarte mult pe jurisprudența instituțiilor ce au precedat-o, în special a vechii Curți”.⁵

e. Totuși, „Curtea trebuie să se pregătească pentru înnoiri, în limitele stabilite de Convenție, atât în ce privește simplificarea procedurii din faza de admisibilitate, cât și în alte domenii importante, pentru a deveni deosebit de eficientă”. Totodată, un asemenea scop nu va putea fi atins, decât dacă protecția drepturilor omului, prin procedurile naționale, va fi mai eficientă, intervenindu-se, mai energic, de către autoritățile naționale pentru a-si îndeplini efectiv obligația de a înlătura cauza care a dus la violarea normelor Convenției, astfel încât o asemenea încălcare să nu mai aibă loc.

Acest deziderat mi se pare cea mai puternică forță motrice care va putea să salveze sistemul de control, în devenire, și sa-i asigure credibilitatea și, chiar autoritatea jurisprudenței Curții, în continuare.

Judecătorul național și noua Curte Europeană a Drepturilor Omului

a. Imperativul major și factorii care au impus Protocolul nr. 11 printr-o „logica pur internațională”⁶ au vizat, în esență, următoarele elemente:

- riscul imploziei mecanismului de control, realmente victimă a succesului său;

³ Marin Voicu - „Prefață la Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului”, (de Vincent Berger, Editată de I.R.D.O. Buati, 1998, ediția a 11-a, p.XIV

⁴ Luzius Wildhaber, Președintele C. K.D.O., „Reflecții asupra primului an de funcțiune a noii Curți Europene a Drepturilor Omului”, în „Millenium Lectures”, Ed. Basil S. Markesinis, Hart Publishing, Oxford-Portland Ore, 2000, p. 215-224.

⁵ Idem, p. 220.

⁶ Olivier Jacot Guillarmod-judecător federal elvețian, „Lanouveile Cour europeenne des droits de l'homme dans la perspective du juge național”, noiembrie 1998, p. 22.

- durata excesivă a procedurilor acestui mecanism (în medie șase ani de la introducerea cererii până la hotărârea Curții);
- ineficiența reformelor instituționale introduse prin Protocolul 8;
- lansarea și acceptarea ideii fecunde a fuziunii celor două organisme ale sistemului (Camera și Consiliu), încă din 1982, reluată și adaptată de Summit-ul de la Viena, în forma Protocolului nr. 11, care în cinci ani a fost ratificat unanim și aplicat, ca atare, de la 1 noiembrie 1998. Așadar, judecătorul național, în nici un fel, nu a constituit „un factor declanșator al reformei” și nici un instrument imediat de aplicare a acesteia.

b. Oliver J. Guillarmod⁷ îl definește pe judecătorul național ca fiind "un actor discret, uneori ignorat, al integrării juridice europene și de aplicare a dreptului internațional", iar jurisprudența națională și, mai ales, cea a instanțelor internaționale constituie „un agent eficient și dinamizator al proceselor diverse de armonizare legislativă, de asigurare și implementare a dreptului european și, totodată, de optimizare a dreptului intern”.

Conturarea, în mod succint, a noțiunii, ni-l mai înfățișează pe judecătorul național, ca un element vital în protecția juridică a drepturilor omului, având un înalt grad de profesionalism, conștiința responsabilității sale de misionar în integrarea juridică europeană, în acord cu particularitățile fundamentale de ordin național. El este și rămâne deplin responsabil în aplicarea uniformă a Convenției în sistemul intern judiciar, realizând eficient și constituționalist o sinteză între exigențele acesteia și constrângerile, în unele privințe și perioade, inhibitoare, date de calitatea legii, de regulile procedurale naționale și, chiar, de jurisprudența dominantă.

Totuși, judecătorul național a fost încurajat de jurisprudența instanței europene a drepturilor omului să-și asume deplin rolul de interpret al Convenției și de autoritate de aplicare a acesteia în dreptul intern.

De altfel, apelul la jurisprudența internațională atestă că judecătorii nu pun în pericol identitatea națională și democrația ei, dimpotrivă, „Curțile de la Strasbourg și Luxemburg stimulează principiul subsidiarității în protecția dreptului material și procedural, cerând judecătorului național rol activ într-un cadru procedural național adaptat exigențelor dreptului european și internațional”.⁸

c. Daca, încă din 1950, în principal, sarcina concretă de protecție a drepturilor omului a revenit judecătorului național, începând, însă, din noiembrie 1998, „funcția jurisdicțională națională va fi legată mai intim de cea internațională”, adică de cea a judecătorului european. Acesta va putea fi, așadar, pilonul sistemului și cheia de succes a reformei sale care, fără îndoială, trebuie să continue.

c. 1. S-a propagat foarte rapid și în România, în cei peste șapte ani de la intrarea în Consiliul Europei, ideea apelului la Strasbourg, la început sub aspect politic și, mai apoi, la jurisdicția Curții.

Se instalează însă mai greu ideea vitală a principiului subsidiarității, accentuai de faptul că o protecție reală și eficace a drepturilor omului este cea juridică națională încadrată în plan internațional”. Importanța conceptuală a sistemului de control de la Strasbourg este deosebită, însă, pentru judecătorul național, jurisprudența acestuia constituie un reper substanțial. Totuși, justițiabilul român, ca oricare altul, a înțeles bine și acest lucru, afirmând, uneori vehement, că în calitatea sa de combatant judiciar va ajunge „până la Strasbourg”.

Se conturează, deci, în ultimul timp și în ordinea noastră juridică națională un anumit „relativism” generat de jurisdicția obligatorie a Curții de la Strasbourg, dar evident că, cel mai important rămâne principiul subsidiarității, puternic articulat de cele patru texte din Convenție:

- art. 1 - „obligația de a respecta drepturile omului”
- art. 13 - „dreptul la un recurs efectiv”
- art. 35 - „condiții de admisibilitate”
- art. 41 - „despăgubirea echitabilă”.

Așa fiind, jurisdicția noii Curți, potrivit art. 19 din Convenție, nu este exclusivă, nici substituită, ci complementară și subsidiară.

⁷ „Judecătorul național în fața Dreptului European”, Bruxelles, 1993, p. 2.

⁸ O. J. Guillarmod – *op. cit.* p. 42.

c.2. Suprimarea rolului Comitetului de Miniștri, recunoscut de vechiul art. 32 din Convenție, accentuează caracterul judiciar al Curții și natura hotărârilor sale a căror execuție se asigură printr-un control politico-juridic exercitat de Comitetul de Miniștri. Adăugând la aceasta desființarea Comisiei și accesul liber și direct al individului la Curte, avem în față un sistem nou de control care plasează individul în centrul său.

În acest fel se subliniază, mai profund, consolidarea statutului persoanei, a individului în fața jurisdicției europene, care la sfârșitul acestui secol XX și al mileniului II, „a trecut de la rangul de obiect la cel de *autentic subiect de drept internațional*” (Luzius Wildhaber) și o ideologie care a recunoscut în drepturile omului „semințele păcii” (Rene Cassin).

d. Statutul judecătorilor Curții și incompatibilitățile lor, funcționarea permanentă îi caracterizează ca omologi europeni ai judecătorilor naționali, ceea ce implică, în viitor, așa cum releva și președintele L. Wildhaber în discursul său la instalarea noii Curți (3 noiembrie 1998), o relație mai directă a acestora cu instanțele naționale și, în special, Curțile de apel.

Din această perspectivă se arată recent că „sistemul european al drepturilor omului se găsește în fața unor sarcini cu totul noi, în raport cu atâtea state contractante, cu tradiții și culturi foarte diferite⁹. Sarcina, însă, revine direct noii Curți și ea poate constitui o realizare colosală: un mare număr de judecători naționali din cele 41 de state contractante (poate zeci de mii) vor trebui să cunoască, să urmeze și să respecte jurisprudența Curții, care până de curând era accesibilă numai în engleză și franceză.

e. Reducerea duratei excesive a procedurilor din vechiul mecanism de control, de la șase ani la maximum trei ani în noul sistem¹⁰, poate fi unul din cele mai evidente și importante elemente de schimbare în cadrul reformei. Acest rezultat va avea pentru judecătorul național un interes major atât ca puterea exemplului în esența art. 6(1) din Convenție, referitor la judecata într-un timp rezonabil”, cât și pentru că „mai rapid el va cunoaște soluția de la Strasbourg într-o chestiune de principiu controversată pe plan național¹¹. Tot atât de important este, însă, și pentru justițiabili să se reducă la jumătate durata acestor proceduri.

f. După cum releva Vincent Berger¹², Protocolul 11 „a dat naștere unei literaturi abundente privind geneza sa, elaborarea și conținutul său, cât și punerea sa în aplicare”, el constituind, deopotrivă, o „problemă dificilă”, ca și „o problemă esențială”. Dificultatea este data, în mare măsură, de caracterul său inedit, referitor la succesiunea jurisdicțiilor internaționale și la complexitatea sa. Este o „problemă esențială” întrucât vizează soarta jurisprudenței Curții, în legătură cu care este obligatorie să fie cunoscută și, apoi, să se răspundă la întrebarea „dacă ea trebuie menținută și dezvoltată, reexaminată sau reorientată”. De modul în care se rezolvă această problemă depinde însuși viitorul Convenției, implicit, deci, funcția juridică principală realizată de judecătorul național.

În mod judicios și realist afirma Joseph Voyame¹³: „se spune, pe bună dreptate, că garanția drepturilor omului este sâmburele activităților Consiliului European. Dar dreptul de acces la organele Convenției presupune accesul la jurisprudența Curții”, care, trebuie să fie „un acces complet, rapid și simplu, să nu creeze nici o discriminare după naționalitatea, limba și situația socială a justițiabililor, un acces care să asigure mijloacele egale între autorități și individ”.

Adăugăm, chiar, că acest acces trebuie să-l privească în mod direct pe judecătorul național, care se vede, adesea, izolat, deși i se pretinde să adopte soluții în acord cu jurisprudența Curții.¹⁴

⁹ Rudolf Bemhardt, „Necesite et role d'une juridiction constitutionnelle nationale du point de vue de la Convention Européenne des droits de l'homme”, comunicare prezentată la Simpozionul internațional din 13 iunie 1998 pe tema „Reforma justiției”, Lausanne, 1999, p. 11.

¹⁰ L. Wildhaber declara la 27 octombrie 1998 ziarului „Tems”: „Noi dorim să fim în măsură de a reduce la doi ani sau doi ani și jumătate durata timpului de la depunerea cererii până la darea hotărârii”.

¹¹ O. J. Guillarmod, o/j. cit., p. 60.

¹² „Noua Curte Europeană a Drepturilor Omului: de la o jurisprudență la alta”, studiu publicat în lucrarea „Melanges en Hommage a Loms Edmond Peltili”, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1998, p. 129.

¹³ „Nul n'est censé ignorer la jurisprudence” în „Protection des droits de l'homme: la dimension européenne”, Melanges Wiarda, Cologne, 1988, p. 677.

¹⁴ În țara noastră nu există nici un sistem de transmitere-dezbatere a jurisprudenței Curții în viața judiciară, singura metodă fiind publicarea (mult întârziată) numai a deciziilor contra României în Monitorul Oficial.

g. Noul mecanism generează o mai bună articulare a funcțiilor între judecătorul național și Curtea europeană, fiind tot mai evident că eficacitatea noii Curți va depinde, în mare măsură, de cea a jurisdicțiilor naționale.

Procedural, partajul de atribuții între cele două jurisdicții - naționale și Curte - este reglementat integral în art. 35 din Convenție (fostul art. 26) care stabilește limpede că noua Curte nu poate fi sesizată „decât după cpui/arca căilor de atac interne”, adică a „căilor legale” (art. 5 al. 1 din Convenție) așa cum sunt reglementate în dreptul intern.

„Exigențele impuse jurisdicțiilor naționale sunt mari și pe bună dreptate se pune întrebarea dacă controlul internațional nu a mers prea departe în unele detalii și dacă particularitățile naționale nu ar trebui mai bine tolerate. Noua Curte Europeană permanentă a drepturilor omului, în convingerea mea profundă, va trebui să caute, înainte de toate, să dea art. 6 și 13 (Convenție) contururi ferme și sigure, dincolo de cazuistica ce a dominat până acum, în mod judicios, în **jurisprudența** de la Strasbourg”.¹⁵

Preocuparea majoră pentru identificarea principiilor generale care guvernează legătura între controlul judiciar național și cel judiciar european și, în special, între dreptul procedural național și cel european, s-a ilustrat în doctrina de specialitate și prin exemplificarea aportului jurisprudenței Curții de Justiție de la Luxemburg în relațiile cu cea de la Strasbourg¹⁶

În principal, elementele acestei legături au fost conturate astfel:

- ordinea juridică internă a fiecărui stat-parte trebuie să desemneze instanțele competente și să reglementeze modalitățile procedurale ale recursurilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor omului recunoscută prin art. 1 din Convenție;
- dreptul procedural național nu trebuie să amenințe efectul util al drepturilor garantate prin Convenție, altfel spus „să nu facă imposibilă sau extrem de dificilă exercitarea în practică a drepturilor” recunoscute prin Convenție și Protocoalele sale;
- regula epuizării căilor de atac interne (art. 35/1 Convenție) impune justițiabililor respectarea formelor prescrise de legea națională;
- rezultă de aici că regula epuizării căilor de atac interne nu este respectată „atunci când un recurs intern este respins pe motivul unei greșeli procedurale” comise de către petiționar.

Curtea de la Strasbourg arată ca Convenția nu impune statelor contractante „un mod determinat de a prescrie în dreptul lor intern aplicarea efectivă a tuturor dispozițiilor acestui instrument”, iar în sistemul actual, art. 35/1 cere ca „finalitate esențială”, în optica statelor participante, de „a proteja ordinea lor juridică națională”.

Ambele Curți, de la Strasbourg și Luxemburg, au statuat, în mod sistematic și principial, asupra acestui ultim aspect, potrivit căruia trebuie să se verifice ca recursurile puse la dispoziția particularului pe plan intern să fie suficient de certe, în practică și în teorie, certitudine fără de care le lipsește efectivitatea sau admisibilitatea dorite, căci „nimic nu impune utilizarea recursurilor ce nu sunt nici adecvate, nici eficiente”.

O dată această certitudine obținută, să verifice dacă recursurile interne au fost exercitate conform formelor prescrise de legea națională.

Să verifice „ținând cont de locul acestei dispoziții în ansamblul procedurii, de desfășurarea și de particularitățile sale în fața diverselor instanțe naționale” dacă principiile care stau la baza sistemului juridic național, ca și exercitarea drepturilor la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii au fost aplicate consecvent.

În sfârșit, și poate mai ales, să recunoască statelor autonomie procedurală (reguli legislative și practici judiciare naționale) atât de mare încât dreptul material al Convenției să nu fie atins „chiar în substanța sa”.

Exigențele jurisprudenței, în special ale motivării hotărârilor Curții, diferite de cele ale instanțelor naționale, sunt date, în esență, de cei trei interlocutori ai Curții: justițiabilul, judecătorul național interesat și

¹⁵ R. Bernhardt, raport pe citat, p.20.

¹⁶ Olivier Jacat-Guillarmod „Autonomie procedurale des Etats (articles 6, 13, 26 et 53 C.E.D.H.): de l'apport possible de la Jurisprudence de Luxem-bourg à celle de Strasbourg”, în „Melanges en l'honneur de Presitknt Rolv Ryssdiil”, 1999.

toți ceilalți judecători naționali de carieră:

- *justițiabilul* este cel care știe că procedura de la Curte este ultima sa calc și, deci, are ca țintă să determine constatarea violării Convenției prin hotărârile Curții;
- *judecătorul național* al cărui act este atacat la Curte este direct interesat să cunoască rezultatul cazului, întrucât, potrivit art. 46(1) din Convenție, statele contractante, deci și instanțele lor, „se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile în care sunt părți” și
- „*zecile de mii de judecători naționali*” care trebuie să se intereseze de jurisprudența Curții pentru că statele lor au acceptat jurisdicția Curții, astfel că, prin „efectul conjugat”¹⁷ al art. 1 și 19 din Convenție sunt sub „autoritatea de lucru judecat” a hotărârilor sale.

Același autor mai relevă, cu finețe analitică, existența unei „complementarități instituționale” între Curtea de la Strasbourg și instanțele judiciare naționale, precum și a unei relații de „concurență materială” (art. 13 din Convenție), subliniind că, uneori, doctrina a criticat sever acea „prea mare supunere în care se afla Tribunalul Federal față de Curtea de la Strasbourg”.

Se poate, așadar, glisa în cadrul, atât de delicat, al psihologici judiciare, care-l „luminează” pe judecătorul național că preferă, mai degrabă, să urmeze jurisprudența Curții, decât să se angajeze, el însuși, într-o căutare și interpretare pe noi câmpuri.

h. Aplicarea directă a Convenției și primatul său în dreptul internațional constituie un element central al protecției drepturilor omului, o componentă esențială a accesului nediscriminatoriu și efectiv al justițiabililor la C.E.D.O., precum și „garanția implicită” a unui proces echitabil pentru aplicarea Convenției.

S-a afirmat în doctrină că, judecătorul național trebuie să poată îndepărta progresiv, din proprie inițiativă, aplicarea dispozițiilor legislative interne care formează, eventual, un obstacol pentru deplina eficacitate, directă, a normelor Convenției”.¹⁸

Examinată din perspectiva art. 53 din Convenție, chestiunea aplicării directe a acesteia în dreptul intern nu trebuie să provoace îngrijorare sau reținere, căci textul nu admite să primeze asupra normei naționale contrare, decât norma convențională care conferă un „plus de protecție a individului”.

În sistemul intern român judecătorii apelează foarte rar la normele Convenției, hotărârile instanțelor judiciare, ale Curții Supreme de Justiție nefiind articulate pe interpretarea și aplicarea directă a textelor incidente din Convenție, după cum nu cuprind nici trimiteri adecvate la reperele de jurisprudență C.E.D.O. Este însă, un semnal optimist faptul că, în ultimul timp, Curtea Constituțională, în deciziile sale, invocă, frecvent, hotărâri ale Curții Europene, dar de fiecare dată în directă relație cu dispozițiile constituționale, ceea ce ne face să credem că nu este vorba, încă, de o aplicare directă a Convenției, așa cum este calificată prin art. 11 alin. 2 din Constituție.

Organizarea și funcționarea Curții. Organele Curții Judecătoria.

Curtea se compune dintr-un număr de judecători egal cu cei al statelor contractante, membre ale Consiliului Europei. La 31 decembrie 2000 numărul acestora era de 41, naționalitatea și statul în numele căruia au fost aleși, repartizarea pe secții și cele două Mari Camere fiind prezentate în documentul elaborat de Grefă și inclus în Capitolul VII pct. 2 din această lucrare.

Convenția și Regulamentul nu prevăd nici o restricție privind numărul de judecători având aceeași naționalitate. Ei sunt aleși, de fiecare dată, pentru șase ani¹⁹, dar, mandatul a jumătate din judecătorii aleși

¹⁷ Ibidem, p. 86.

¹⁸ Ibidem, p. 88.

¹⁹ Sistemul de alegere a rămas același, nefiind „atins” de Protocolul 11. Doar că a fost constituită în ianuarie 1998 o Subcomisie de audieri preliminară a candidaților, formată din membri ai Adunării Parlamentare, în legătură cu aceasta, în Plenul Curții (ianuarie 1998) s-au formulat critici și rezerve pe considerentul că ar putea constitui un pas evident, direct, dar și indirect (în ochii opiniei publice) pentru subordonarea Curții organelor politice ale C.E. Guvernele au prezentat o listă cu trei candidați. Potrivit uzanței, ordinea din listă desemnează preferința guvernului, însă, într-un singur caz, ordinea a fost alfabetică. România a prezentat, prin șeful Misiunii permanente de pe lângă C.R., la Grefa Adunării Parlamentare, în luna ianuarie 1998, o listă cu trei candidați în următoarea ordine: 1. Profesor dr. Corneliu Bârsan, decanul Facultății de Drept a Universității București, membru în Comisia Europeană a Drepturilor Omului; 2. Dinu Ianculescu, Secretar de Stat în

expiră după trei ani, astfel încât reînnoirea mandatului acestora este posibilă la fiecare trei ani. Toate calitățile, drepturile și obligațiile ce rezultă din Convenție și din Regulament, privind pe judecători, s-au păstrat și în sistemul noii Curți, cu unele elemente noi:

- judecătorii au obligația de a funcționa permanent și de a nu ocupa alte funcții incompatibile, conform Regulamentului și Protocolului 11;
- mandatul judecătorilor încetează la împlinirea vârstei de 70 de ani și
- durata mandatului individual este de șase ani și nu de nouă, cum era până la 31 octombrie 1998, jumătate fiind reînnoit la trei ani.

Plenul Curții

Se reunește trimestrial în exercitarea prerogativelor sale (elaborarea de avize, probleme administrative ș.a.) și este autoritatea care alege președintele și vicepreședinții (2) și președinții de secții pentru o perioadă de trei ani - în această perioadă tranzitorie (de la 1 noiembrie 1998) de trei ani, cei doi vicepreședinți sunt și președinți de secție, iar ceilalți doi președinți de secție (care nu sunt vicepreședinți) au fost aleși pe o durată de 18 luni.

Secțiile Curții

a. Fosta Curte nu a cunoscut o asemenea „Cameră permanentă”, denumită secție, care s-a impus acum, în principal, datorită numărului de judecători. Totuși, din același motiv, la 27 aprilie 1995, s-a simțit nevoia în vechiul sistem al Curții, de a se respecta un echilibru geografic în compunerea camerelor, astfel că s-a instituit art. 21/2 în Regulamentele A și B prin care judecătorii erau repartizați în trei grupe pentru tragerea la sorți în vederea formării camerei (completului de judecată) pentru fiecare cauză.²⁰

Conform Regulamentului său (art. 25 - 1) Curtea se împarte în patru secții, a căror compunere²¹, stabilită pentru trei ani, trebuie să fie echilibrată geografic, pe sexe și în raport de diversitatea sistemelor de jurisdicție naționale.

b. Problema numărului secțiilor s-a rezolvat mai ușor ținând seama de două limite: efectivul judecătorilor (41) și cel al membrilor unei camere de judecată (7), conform art. 27 (1) din Convenție. „Creșterea numărului statelor contractante și corelativ a judecătorilor, dar și imperativul productivității ar putea să conducă, totuși, la formarea unei a cincea secții”, afirma recent Vincent Berger, grefierul secției IV²². Fiecare judecător este membru într-o singură secție (art. 25/2 R), compunerea secțiilor urmând trei principii: echilibrul, diversitatea și stabilitatea.

Echilibrul privește reprezentarea geografică și pe sexe, nefiind expres reglementate și alte criterii: vârsta, limba maternă, cariera profesională, proporția dintre judecătorii noi și cei realeși, repartizarea echitabilă a numărului de cauze între secții ș.a.

Diversitatea privește diferitele sisteme judiciare existente între țările Părți contractante, dar acest criteriu anihilează pe cel al specializării, ceea ce corespunde „fidelității particulare a spiritului pan european și generalizat al Convenției”²³.

Stabilitatea (art. 25/1 R) privește durata mandatului a jumătate din judecători (art. 23/1 din Convenție și

Ministerul Justiției; 3. Marin Voicu, doctor în drept, președintele Curții de Apel Constanța și judecător la C.E.D.O. Audierile preliminare au avut loc la Paris în ianuarie și martie 1998, iar în sesiunea Adunării Parlamentare a C.E. au fost aleși noii judecători, dintre cei vechi fiind realeși numai zece, între care și președintele C.E.D.O., domnul Luzius Wildhaber (desemnat de Guvernul Elvețian al treilea pe lista de candidați).

²⁰ *Prima grupă*: Belgia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Islanda, Irlanda, Lelonia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Rusia, Suedia, Regatul Unit;

A doua grupă: Austria, Republica Cehă, Franța, Germania, Ungaria, Liechtenstein, Lituania, Moldova, Polonia, Slovacia, Slovenia, Elveția și Ucraina;

A treia grupă: Albania, Andora, Bulgaria, Cipru, Grecia, Italia, Malta, Portugalia, România, Sânt Marino, Spania, Fosta Republică Iugoslavia Macedonia și Turcia.

²¹ În capitolul V pel. 3.1, se prezintă compunerea secțiilor în primul mandat al Curții, conform Protocolului 11.

²² V. Berger- „Secția- formațiune nouă a Curții Europene a Drepturilor Omului” în „Leş droits de l'homme au seuil du troisième millenaire”, („Melanges en hommage a Pietre Lambert”), Kd. Bmy liant, Bruxelles, 2000, p. 60.

Mulțumim domnului V. Berger pentru profunda analiză „organizator i că ” și de fond a rolului și perspectivei secțiilor, care ne-a orientat în structura ideilor din acest capitol.

²³ Ibidem, p. 63.

23/3 R), adică de trei ani, ceea ce asigură, deci, continuitatea.

c. Organizarea secțiilor

Fiecare secție este condusă de un *președinte* secondat de *vicepreședinte*, acesta din urmă fiind ales de membrii secției (art. 8/1 -2 Regulament) pe o durată de trei ani. Funcțiile lor sunt multiple. Președintele este cel care conduce procedura: desemnează judecătorul raportor (art. 49/1 R) pentru admisibilitatea cererii, dispune ca acțiunea să fie dată direct unei camere, în loc de comitet (art. 49/2 R), alege membrii camerei (art. 26/1 R) și prezidează ședințele sale; în această calitate de președinte al camerei, poate indica părților măsurile provizorii (art. 39 R) și autorizează greșierul secției să comunice de urgență o cerere către un stat contractant (art. 40 R). De asemenea, președintele face parte din Marea Cameră (art. 24/3 R), din compunerea Colegiului acesteia care poate examina cererile de rejudecare și este membru al biroului Curții, care coordonează activitatea secțiilor și decide asupra politicii generale a Curții.

Grefa secției „furnizează Curții prestațiile administrative și juridice cerute” (art. 18/1 R), iar „grefierul de secție asistă secția în îndeplinirea funcțiilor sale, putând fi secondat de un grefier adjunct de secție” (art. 18/2 R). El este, în practică, însă, grefier la ședințele camerelor, intermediază comunicările și notificările și exercită un control de calitate asupra proiectelor pregătite de juriștii Grefei la cererea judecătorilor raportori, ținând seama de cerința coerenței jurisprudenței.

Secția este, așadar, „primul ghișeu” al cererilor atribuite în competență de președintele Curții (art. 51/1 și 52/2 din Regulament).

Comitetele de trei judecători (de filtraj)

Sunt compuse din membrii aceleiași secții (art. 28/1 R); în prezent sunt opt asemenea comitete (câte doi pe fiecare secție), ele fiind constituite pe o perioadă de 12 luni, prin rotația membrilor, alții decât președintele.

Acestea decid asupra admisibilității cererii date lor spre examinare de către președintele secției.

Camerele compuse din șapte judecători

Se constituie, conform art. 27/1 din Convenție, în fiecare secție, fiind prezidate de președintele secției (art. 12 R). Ceilalți membri sunt desemnați de acesta, prin rotație (cu excepția judecătorului național care este membru de drept al camerei). Acestea examinează („judecă”) cererile declarate admisibile și pronunță hotărâri.

Marea Cameră

Este formală din 17 judecători și se constituie pentru trei ani (art. 24/3 R). Sunt membri de drept președintele Curții, vicepreședinții și președinții de secții, iar ceilalți membri sunt desemnați prin rotație din două grupuri de judecători, care alternează la nouă luni și a căror compunere este echilibrată geografic și după diferitele sisteme juridice. Există un Colegiu format din cinci judecători ai Marii Camere care examinează cererile de rejudecare a unei acțiuni pentru care s-a pronunțat o hotărâre de cameră, dar care nu are competența (Colegiul) de a tranșa asupra fondului.

Procedura la Curte

Sesizarea

Orice stat contractant sau particular care se consideră victimă a unei încălcări a Convenției poate adresa direct Curții de la Strasbourg o cerere invocând violarea de către un stat contractant a unuia dintre drepturile garantate prin Convenție. O nota utilă petenților și formele de cerere pot fi obținute de la Grefa. (Cap. VI, par. 2).

Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului este contradictorie și publică. Audierile sunt publice, cu condiția ca Marea Cameră (Camera) să nu decidă altfel datorită unor împrejurări excepționale. Memoriile și alte documente depuse la Grefa Curții de către părți sunt accesibile publicului.

Petenții individuali pot susține, ei înșiși, cererile, dar reprezentarea de către un avocat este recomandată și chiar obligatorie pentru audieri, o dată ce cererea a fost declarată admisibilă. Consiliul Europei a pus la punct un sistem de asistență judiciară pentru petenții cu resurse insuficiente.

Limbile oficiale ale Curții sunt franceza și engleza, dar cererile pot fi formulate într-una din limbile oficiale ale statelor contractante. Din momentul în care cererea a fost declarată admisibilă, trebuie folosită una din

limbile oficiale ale Curții, dacă președintele Marii Camere (Camerei) nu autorizează folosirea, în continuare, a limbii în care a fost întocmită.

Procedura privind admisibilitatea

Fiecare cerere individuală este atribuită unei secții, al cărei președinte desemnează un raportor. După un examen preliminar al cazului, raportorul decide dacă acesta trebuie examinat de către un comitet de trei membri sau de către o cameră.

Un comitet poate, în unanimitate, să declare cererea inadmisibilă sau să o radieze de pe rolul Curții, atunci când o asemenea decizie poate fi luată fără altă examinare.

În afară de cazurile care le sunt atribuite direct de către raportori, camerele sunt sesizate cu cereri individuale care nu au fost declarate inadmisibile de către un comitet de trei membri, ca și cu cereri statale. Ele se pronunță asupra admisibilității și asupra fondului cererilor, în general prin decizii distincte dar, dacă este cazul, și prin decizii unice.

Camerele se pot desesiza în orice moment în favoarea Marii Camere atunci când un caz ridică o problemă importantă de interpretare a Convenției sau soluția unei chestiuni poate veni în contradicție cu o hotărâre pronunțată anterior de către Curte, nu numai dacă una dintre părți nu se opune în termen de o lună de la data când camera a notificat intenția de a se desesiza.

Primul stadiu al procedurii este de regulă scris, chiar când camera decide să aibă loc ședința publică, fondul cauzei fiind evocat în orice situație.

Luată cu majoritate de voturi, hotărârile camerei asupra admisibilității trebuie să fie motivate și date publicității.

Procedura privind fondul cauzei. Camera și Marea Cameră

O dată ce camera a decis să rețină plângerea, ea poate invita părțile să facă probe suplimentare și concluzii scrise, inclusiv, în ceea ce-l privește pe petiționar, o eventuală cerere de „satisfacție echitabilă” și să asiste la o audiere publică asupra fondului cauzei.

Președintele camerei poate, în interesul unei bune administrări a justiției, să invite sau să autorizeze orice stat contractant care nu este parte în cadrul procedurii sau orice persoană interesată, alta decât petentul, să depună concluzii scrise ori, în împrejurări excepționale, să ia parte la audieri. Un stat contractant al cărui cetățean este parte în cauză poate interveni de drept.

În timpul procedurii privind fondul, pot fi purtate, prin intermediul grefierului, negocieri care tind spre o rezolvare amiabilă. Aceste negocieri sunt confidențiale.

Hotărârile

Camerele hotărăsc cu majoritate. Orice judecător care a luat parte la examinarea cazului are dreptul de a alătura hotărârii (deciziei), fie expunerea opiniei sale separate - concordantă sau diferită-, fie o simplă declarație de dezacord.

În termenul de 3 luni ce curge de la pronunțarea hotărârii date de către o cameră, orice parte poate cerc retrimiterea cauzei la Marea Cameră dacă ea ridică o problemă importantă referitoare la interpretarea și aplicarea Convenției sau a Protocoalelor sale, sau o chestiune gravă de interes general. Cereri asemănătoare sunt examinate de un colegiu de cinci judecători ai Marii Camere, compus din președintele Curții, președinții de secții cu excepția președintelui secției în care este inclusă camera ce a pronunțat hotărârea și dintr-un alt judecător ales, după un sistem de rotație, dintre judecătorii ce nu iac parte din camera inițială.

O hotărâre a unei camere devine definitivă la expirarea termenului de 3 luni sau înainte dacă părțile declară ea nu intenționează să ceară trimiterea la Marea Cameră sau dacă colegiul de cinci judecători a respins cererea de trimitere.

Dacă colegiul primește cererea, Marea Cameră hotărăște asupra cauzei cu majoritate, printr-o decizie care este definitivă.

Țoale hotărârile definitive ale Curții sunt obligatorii pentru statele pârâte interesate.

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei este responsabil cu supravegherea executării hotărârilor. Tot el are sarcina să verifice dacă statele care au fost judecate pentru violarea Convenției au luat măsurile necesare pentru a se achita de obligațiile speciale sau generale ce rezultă din hotărârile Curții.

Avizele consultative

Curtea poate, la cererea Comitetului de Miniștri, să dea avize consultative pe probleme juridice privind interpretarea Convenției și a Protocoloalelor sale.

Decizia Comitetului de Miniștri de a cere un aviz Curții este luată cu majoritate de voturi.

Cererile de avize consultative sunt examinate de Plenul Curții și sunt emise cu majoritate de voturi. Orice judecător poate adăuga, fie expunerea opiniei sale separate - concordantă sau diferită -, fie o simplă declarație de dezacord.

BIBLIOGRAFIE

- DUMITRU DIACONU – ”Curtea Penală Internațională – Istorie și realitate”, Ed. All Beck, 2000
- Declarația Universală a Drepturilor Omului
- G. COHEN – JONATHAN – ”La Convention Européenne des Droits de l’Homme”, Ed. Economică, 1989, Marseille;
- FABIAN GYULA – Curtea de Justiție Europeană – Instanța de judecată supranațională
- STOENESCU ILIE; ZILBERTSTEIN, SAVELLY : Drept procesual civil. Teoria generală, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977;